

Irina SLYATINA

Mykolaiv

MAIN DIRECTIONS OF COOPERATION BETWEEN SCHOOL AND FAMILY IN MUSICAL AND AESTHETIC EDUCATION OF ADOLESCENTS

The article is devoted to the problem of interaction of family and school in the music education of students. They are connected with participating of teachers and parents to provide a process of musical and aesthetic development of the students, familiarizing them with the necessary knowledge in the field of musical art, developing skills in aesthetic assimilation of musical and aesthetic values, involving adolescents to music performance and cultural activities. The article defines the main directions of cooperation of school and family in musical and aesthetic education of adolescents. These include: diagnostic and analytic, orientation and predictive, information and incentive, communication and cognitive, organizational and activity and the coordination and methodical.

Key words: cooperation of school and family, musical and aesthetic education of adolescents.

Ирина СЛЯТИНА

г. Николаев

ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ШКОЛЫ И СЕМЬИ В МУЗЫКАЛЬНО-ЭСТЕТИЧЕСКОМ ВОСПИТАНИИ ПОДРОСТКОВ

В статье освещены потенциальные возможности школы и семьи в музыкально-эстетическом воспитании подростков. Они связаны с участием учителей и родителей в обеспечении процесса музыкально-эстетического развития учащихся, ознакомлении их с необходимыми знаниями в области музыкального искусства, развития умений и навыков эстетического освоения музыкально-эстетических ценностей. Определяются основные направления взаимодействия школы и семьи в музыкально-эстетическом воспитании подростков: диагностико-аналитический, ориентационно-прогностический, информационно-содержательный, коммуникативно-познавательный, организационно-деятельностный и координационно-методический.

Ключевые слова: взаимодействие школы и семьи, музыкально-эстетическое воспитание, подростки.

Стаття надійшла до редколегії 17.01.2017

УДК 372.3

Тетяна СТЕПАНОВА

м. Миколаїв

step-tatiana@mail.ru

ФЕНОМЕН «ПЕРЕДШКІЛЬНА ОСВІТА» З ПОЗИЦІЇ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ

У статті розкрито характеристики системи як інтегрального утворення, опираючись на які феномен «зміст передшкільної освіти» розглядається як багаторівнева і складна система. Визначається місце цього об'єкта в ієрархії системних рівнів освіти України. Зміст освіти та передшкільної освіти зокрема, розглядається як єдність системи знань, умінь й навичок та способів їх здобуття й реалізації. Представлено алгоритм вивчення зв'язків і відношень змісту передшкільної освіти з іншими системними елементами.

Ключові слова: зміст освіти, передшкільна освіта, система, системний підхід, системні рівні, готовність до навчання в школі.

Педагогіка як наука досліджує діяльність з отримання наукового знання про педагогічну реальність та її результат – систему знань, що представлена в різноманітних програмах як зміст освіти, який і є підґрунтям побудови методики навчання дітей з різних предметів. Зміст освіти як об'єкт пізнання і вивчення характеризується багатоманітністю його напрямів і

зв'язків між ними. Щоб вивчити внутрішні механізми його функціонування, взаємодію всіх його частин і напрямів, необхідно було звернутися до системного підходу як провідного методологічного концепту, що дає можливість розглядати зміст передшкільної освіти як складний об'єкт пізнання, як систему, як цілісне утворення з усіма його зв'язками і відношеннями.

Ключовим поняттям системного підходу є система, яка, на жаль, до сьогодні не має однозначного визначення. Так, у дослідженні В. Садовського наводиться близько 40 різних тлумачень «системи» [7]. Довідкові джерела визначають «систему» як «порядок, зумовлений правильним, планомірним розташуванням та взаємним зв'язком частини чого-небудь; як класифікацію, форму організації, будову чого-небудь (державних, політичних установ тощо); форму суспільного устрою, формацію; сукупність яких-небудь елементів, одиниць, частин, об'єднаних за спільною ознакою; призначенням; сукупність принципів, які є основою певного вчення; методів; будову, структуру, що становить єдність закономірно розташованих та функціонуючих частин». За П. Анохіним, системою можна назвати тільки такий комплекс вибірково залучених компонентів, взаємодія і взаємовідносини яких спрямоване на отримання сфокусованого корисного результату [1]. В. Садовський уважає, що системою називається упорядкована безліч елементів, що взаємопов'язані між собою й утворюють певну цілісну єдність [7].

Задля вироблення об'єктивних знань про освіту й навчання та теоретичної систематизації уже відомого знання, зазначає В. Бондар, важливими є уявлення про досліджувані процеси і явища в таких аспектах: з яких компонентів та елементів вони складаються (морфологічність); які функції у цілісному процесі кожний з них виконує (функціональність); в які закономірні зв'язки вони вступають в умовах їх функціонування як цілісності (структурність); як вони змінилися за своєю сутністю від часу їх первинного опису до тепер (генетичність).

Якщо знання упорядковані саме в таких аспектах, зауважує вчений, то їх цілісність можна назвати системою. Отже, якщо вироблені об'єктивні знання про компоненти теорії освіти та її змісту поєднані у зв'язках і залежностях, тоді зміст освіти становить систему, що розвивається у двох головних напрямках: поповнення знань про кожний окремо взятий компонент і розширення уявлень про нові більш глибокі зв'язки між її теоретичними компонентами.

Учені (С. Гіль, С. Осінцева, І. Осадчий, Е. Юдін) виокремлюють такі найважливіші характеристики системи, як інтегрального утворення: наявність мети функціонування системи; ієрархічність, багаторівневість побудови, за якої кожен елемент системи, водночас має можливість також розглядатись як система, водночас сама система є компонентом іншої системи більш

високого рівня; специфічність змісту кожної підсистеми, який зумовлений конкретними спеціальними завданнями; наявність прямих та зворотних зв'язків між її підсистемами за допомогою яких здійснюється взаємообмін інформацією в межах усїєї системи; зумовленість функціонування системи дією її окремих елементів та структурою; доцільність взаємодії системи із середовищем, в якому вона функціонує і проявляє свою цілісність [8].

Отже, всі прописані характеристики притаманні досліджуваному феномену «змісту передшкільної освіти», що дозволяє нам надалі розглядати його як багаторівневу і складну систему.

Метою статті є аналіз змісту передшкільної освіти за допомогою системного підходу, визначення місця цього об'єкта в ієрархії системних рівнів освіти України.

Системний підхід як методологічний принцип розкрито в роботах філософів (О. Авер'янов, В. Афанасьєв, В. Блауберг, М. Каган, О. Уємов, А. Цофнас, Г. Югай, Е. Юдін та ін.), психологів (І. Бех, Б. Ломов, С. Клепко, Ю. Калягін, В. Семиченко, В. Якунін та ін.), педагогів (Ю. Бабанський, В. Беспалько, Т. Ільїна, Р. Інне, Н. Кузьміна, Н. Нікандров, В. Садовський, Л. Спирін, М. Фрумкін та ін.). Б. Ломов визначив у якості ядра системного підходу шість ключових положень (принципів). Розкриємо їх більш докладно.

1. Будь-яке явище (психологічне, педагогічне) розгортається одночасно в декількох планах, що розкривають різні масштаби його організації: а) взаємозв'язок і взаємодія досліджуваного об'єкта з об'єктами того самого класу; б) другий план визначає всю сукупність досліджуваного явища як відносно ціле, самостійне (систему); в) третій план фіксує об'єкт у його відношенні до системи більш високого рівня; г) четвертий план розкриває об'єкт дослідження як курс мікросистем (нейтральних інтеграцій), які входять в єдину загальну систему найвищого порядку.
2. Педагогічні явища багатомірні, вони можуть виявлятися у різноманітних системах вимірювань, кожна з яких дозволяє виявити тільки певну групу властивостей і відношень.
3. Система педагогічних явищ має вертикальну (рівневу) будову.
4. З позицій системного підходу властивості людини організовані в певне ціле, що нагадує за своєю будовою піраміду: на верхівці розміщуються загальні властивості, на підвалинах – властивості нижчо-

го порядку, що розкривають попередні; грані піраміди символізують різні категорії властивостей.

5. Всі педагогічні явища динамічні, такі, що постійно розвиваються.
6. Системний підхід передбачає розмаїття джерел і рушійних сил розвитку досліджуваного явища, що завжди пов'язано з системою суперечностей (між різними властивостями, рівнями, чинниками і т. ін.) і визначає різні шляхи їх розв'язання [2].

Феномен «передшкільна освіта» розглядаємо із системної позиції, оскільки в його визначенні, як і у визначенні «змісту освіти» системність присутня як одна з основних ознак характеристики цих феноменів, оскільки вони складаються з упорядкованої сукупності компонентів, що утворюють ціле й взаємозумовлюють відношення між ними, оскільки «система» в перекладі з грецької (system) означає дещо ціле, складене з частин, безліч закономірно пов'язаних один з одним елементів (предметів, явищ, поглядів, знань і т. ін.), що є певною єдністю. За В. Маріогодовим, система – це багато ієрархічних рівнів, утворення достатньо високої складності, що слугує для розв'язання великих за масштабами й цілями завдань [3, с. 52].

Системний підхід дозволяє розглядати ланцюг ієрархії нижчого рангу як ланцюг більш високого рангу для наступного підпорядкованого рівня. Це дає можливість встановити взаємозв'язки між ієрархічними рівнями й елементами одного рівня з метою цілісного аналізу системи й функціонування окремих її елементів.

Відтак, скористаємося системним підходом для аналізу такого системного явища, як «зміст передшкільної освіти», представивши його як взаємодію мети (розвиток життєво необхідних особистісних функцій), змісту (оволодіння відповідними знаннями, вміннями, навичками й способами діяльності) й кінцевих результатів навчання (сформованість ключових компетентностей: знань, умінь і навичок). Одночасно віднайдемо місце цього об'єкта в ієрархії системних рівнів освіти України. Ми розглядаємо зміст освіти як засіб підготовки особистості до реалізації основних потреб системи, в якій вона перебуває, і власних внутрішніх потреб, що співвідносяться з метою кожного освітнього рівня, зокрема, й генеральною метою освіти загалом. Кінцевими результатами такої підготовки повинні бути сформовані життєво необхідні якості особистості, ключові компетентно-

сті, що визначатимуть у подальшому її потреби в суспільстві, а відтак, змінюватимуть потреби самого суспільства.

Освітні потреби держави через генеральну мету визначаються її освітньою стратегією – доктриною держави в галузі освіти. На сучасному етапі розвитку суспільства генеральна мета освіти сформульована в Законі України «Про освіту», а основні умови її реалізації окреслено в Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті. Ідеальний кінцевий результат освіти в сучасній педагогічній науці розглядають як реалізацію мети навчання через діяльність педагога й діяльність дітей (учнів, вихованців). Змістове наповнення такої діяльності визначають зміст навчального матеріалу, методи, засоби й організаційні форми навчання. Взаємозв'язок усіх компонентів навчального процесу та їх оптимізація веде до ідеального кінцевого результату [5]. Зважаючи на це, ми й розглядали зміст освіти та передшкільної освіти зокрема, як єдність системи знань, умінь й навичок та способів їх здобуття й реалізації. Виходячи із зазначеного, системний рівень змісту передшкільної освіти можна представити як взаємодію мети, змісту (нормативна частина) та методів, прийомів, засобів і умов навчання (варіативна частина) [3].

Сучасний стан розвитку суспільства відповідно до своїх потреб висуває ті чи ті вимоги до певного рівня освіти й до передшкільного зокрема, в межах якого відбувається підготовка дітей до школи. Дошкільна і передшкільна освіта складають паралель одного ієрархічного рівня. Отже, зміст дошкільної і передшкільної ланок освіти ієрархічно підпорядкований системі більш високого порядку – змісту початкової шкільної освіти, що висуває перед ними певні цілі й завдання, що характеризує досліджуване явище – зміст передшкільної освіти – як цілеспрямоване та кероване. Горизонтальні зв'язки змісту передшкільної освіти відбивають залежність його від мети й кінцевих результатів освіти.

Ураховуючи наявність зовнішніх і внутрішніх чинників впливу на формування змісту передшкільної освіти, виникає необхідність його вивчення як системи [6]. Алгоритм вивчення зв'язків й відношень змісту передшкільної освіти з іншими системними елементами може бути таким:

- визначення системи «Зміст передшкільної освіти» та її підсистемних рівнів, характеру ієрархічних взаємовідношень в історико-педагогічному аспекті;

- ретроспективний аналіз моделювання структури системи змісту передшкільної освіти і опис її функцій і характеру взаємозв'язків із зовнішнім середовищем;
- окреслення перспективи розвитку системи змісту передшкільної освіти.

Отже, формування змісту передшкільної освіти передбачає розвиток в особистості цілого комплексу життєво необхідних якостей і ключових компетентностей, що допоможуть їй швидше адаптуватись у школі, а досягнутий рівень розвитку сприятиме легкому і свідомому засвоєнню навчального матеріалу. Саме за допомогою системного підходу й відбувається взаємозв'язок змісту передшкільної освіти з іншими рівнями освіти. Оскільки зміст передшкільної освіти повинен забезпечувати формування готовності до навчання в школі, то й визначені ним знання, уміння, навички й способи їх здобуття і реалізації повинні гарантувати досягнення морфолого-фізіологічного, психологічного й соціального рівнів готовності дитини до навчання у школі [4]. Зазначені види готовності є системоутворювальними для системи «зміст передшкільної освіти», що гарантують цілісність і системність цього явища. Саме вони як орієнтири були покладені нами в основу феномена «зміст передшкільної освіти», що

розкриває структуру й функції цього педагогічного явища.

Компоненти змісту навчання й виховання, що спрямовують на створення адаптаційних умов для переходу дітей від дошкільника до статусу школяра, можна знайти, досліджуючи історію становлення і розвитку змісту дошкільної освіти.

Список використаних джерел:

1. Анохин П. К. Узловые вопросы теории функциональных систем / П. К. Анохин. – М.: Наука, 1980. – 197 с.
2. Ломов Б. Ф. Системность в психологии: избр. психол. труды / Ф. Б. Лобов; под ред. В. А. Барабанщикова, Д. Н. Завалишиной, В. А. Пономаренко. – М.: МПСИ; Воронеж: НПО МОДЕК, 2003. – 290 с.
3. Марігодов В. К. Освітня система як технологічний комплекс / В. К. Марігодов, А. А. Слободянюк, Г. О. Козакова // Проблеми освіти. – К.: Наук.-мет. центр вищої освіти. – 2000. – Вип. 22. – С. 51-56.
4. Павленчик В. О. Системний підхід у дослідженнях проблем виховання дітей / В. О. Павленчик // Педагогіка і психологія. – К.: Педагогічна думка, 1999. – № 2. – С. 59-66.
5. Підласий І. П. Практична педагогіка або три технології / І. П. Підласий. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2006. – 616 с.
6. Ржецкий Н. Н. Система дидактических понятий / Н. Н. Ржецкий // Программированное обучение. – 1985. – Вып. 22. – С. 10-21.
7. Садовский В. Н. Основы общей теории систем / В. Н. Садовский. – М., 1974. – 283 с.
8. Юдин Е. Г. Системный подход и принцип деятельности / Е. Г. Юдин. – М.: Наука, 1997. – 391 с.

Tetyana STEPANOVA
Mykolaiv

THE PHENOMENON OF PRESCHOOL EDUCATION FROM THE POINT OF VIEW OF THE SYSTEM APPROACH

The article deals with the features of system as an integral formation, which defines the phenomenon of the content of preschool education as a multi-level complex system. The place of this object in the hierarchy of the system levels of education in Ukraine is also determined. The content of education and the preschool education in particular, is regarded as a unity of knowledge, skills and abilities and the ways of obtaining and realizing them. The author also provides an algorithm of studying connections and relations between the content of preschool education and other system elements.

Key words: content of education, preschool education, system, system approach, system levels, readiness to studying at school.

Татьяна СТЕПАНОВА
г. Николаев

ФЕНОМЕН «ПРЕДШКОЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ» С ПОЗИЦИИ СИСТЕМНОГО ПОДХОДА

В статье раскрыты характеристики системы как интегрального образования, опираясь на которые феномен «содержание предшкольного образования» рассматривается как многоуровневая и сложная система. Определяется место этого объекта в иерархии системных уровней образования Украины. Содержание образования и предшкольного образования в частности, рассматривается как единство системы знаний, умений, навыков и способов их получения и реализации. Представлено алгоритм изучения связей и отношений содержания предшкольного образования с другими системными элементами.

Ключевые слова: содержание образования, предшкольное образование, система, системный подход, системные уровни, готовность к обучению в школе.

Стаття надійшла до редколегії 22.02.2017